

MAGIS PRODESSE QUAM PRAEESSE (RB 64,8)

Congressus ASBPE 6 oktober 2018

Het jubileum-congres van de ASBPE heeft als leidraad: *magis prodesse quam praeesse*. Deze woorden zijn ontleend aan de Regel voor Monniken van Sint Benedictus. Wie zal dan ook beter dan Sint Benedictus zelf dit onderwerp voor ons kunnen introduceren? Wij lezen deze woorden in hoofdstuk 64 van de Regel. Het hoofdstuk begint met de beschrijving hoe de benoeming van een abt in zijn werk moet gaan (vv.1-6), maar vervolgens wijdt Sint Benedictus zijn aandacht vooral aan de kwaliteiten en vaardigheden die een abt moet bezitten (vv. 7-22). Een van zijn raadgevingen luidt: *sciat sibi oportere magis prodesse quam praeesse, hij moet beseffen dat hij veeleer moet helpen dan heersen* (v.8). De Latijnse uitdrukking klinkt glashelder, maar is in het Nederlands nauwelijks even kant en klaar weer te geven. Enkele pogingen van vertaling, behalve de reeds genoemde, zijn bijvoorbeeld: *meer ten dienste staan dan aan het hoofd staan, eerder assisteren dan regeren, eerder bijstaan dan voorstaan*.

Die uitspraak brengt twee heel verschillende posities in één zin samen en confronteert ze met elkaar. Sint Benedictus ziet geen tegenstelling tussen helpen en heersen (om even deze vertaling aan te houden). *Ten dienste staan* en *aan het hoofd staan* staan voor hem niet op gespannen voet met elkaar. Zij sluiten elkaar niet uit. Dienen gaat niet ten koste van het voeren van gezag. Sint Benedictus zegt dan ook niet dat de abt het ene moet doen en het andere moet laten. Hij zegt ook niet dat hij beter kan helpen dan heersen. Neen. Hij moet *eerder helpen dan heersen*. De nadruk valt op het woord *eerder*, *magis prodesse quam praeesse*, *veeleer ten dienste staan dan aan het hoofd staan*. Hij moet beide doen, maar met meer daadwerkelijke aandacht voor het een dan voor het ander. Dat *magis*, *eerder*, *veeleer*, is belangrijk. Het duidt op een zorgvuldige afweging, een niet symmetrisch evenwicht tussen twee bewegingen, een op elkaar afstemmen van twee beleidslijnen. Leiding geven is een kwestie van de goede maat, van een goede mix. Het betekent uitoefenen van gezag, maar tegelijk en vooral ondersteunen, aanmoedigen, helpen, zorgen voor.

Kan dit ideaal ons ook vandaag nog oriëntering en inspiratie schenken? Wat zou vandaag de actualiteit kunnen zijn van het *magis prodesse quam praeesse*? Wat leert ons deze uitspraak die bijna als een axioma klinkt? Hoe kunnen wij zo besturen, dat wij het beste in onze medemensen naar boven brengen? Want dat is de kostbaarste dienst die wij hun kunnen bewijzen.

De woorden *magis prodesse quam praeesse* zijn in het Latijn gemakkelijk te onthouden, met zowel een beginrijm op de letters *pr-*, als een slotrijm op *-esse*. Het lijkt eerder een vaste, reeds bestaande uitdrukking dan een toevallige vondst van Benedictus zelf. Mede door die sobere mooie litteraire vorm zijn deze woorden na Sint Benedictus dan ook bij veel geestelijke schrijvers een geliefde formule geworden. Ik denk in het bijzonder aan Sint Bernardus van Clairvaux (1090-1153). Dom Columba Marmion (1858-1923) koos de woorden als motto voor zijn abbatiaat.

Sint Benedictus is trouwens niet de eerste die de gedachte van het *magis prodesse quam praeesse* opneemt. Hij stond in een traditie. Zelf had hij al in de Regel van Sint Augustinus kunnen lezen: *Wie een overheidsfunctie heeft, moet zijn geluk niet zoeken in de macht waarmee hij kan domineren, maar in de liefde waarmee hij dienstbaar kan zijn [Ipse vero qui vobis praeest, non se existimet potestate dominantem, sed caritate servientem felicem]* (Praeceptum VII). En niet alleen de gedachte, maar zelfs de bewoordingen had hij al gelezen in De Civitate Dei: *Niemand zou bisschop kunnen zijn, die er op uit is om de meerdere te zijn, en niet om van voordeel te zijn [qui praeesse dilexerit, non prodesse]* (Civ. 19,19). De overtuiging dat de overste van het klooster zijn gezag niet moet gebruiken om boven de anderen te staan, maar juist om te dienen, komt ook vaker voor in de oude monastieke regels vóór Sint Benedictus. De aansporing wordt onmiddellijk gekoppeld aan het dienstbare voorbeeld van de Heer in persoon (vgl. Horsiesius, Lib. 13a). Het is eigenlijk vanzelfsprekend dat wij daar, in het voorbeeld van de Heer en in de brieven van Sint Paulus de broninspiratie moeten zoeken van het *magis prodesse quam praeesse*. Sint Benedictus verwijst overigens ook zelf herhaaldelijk, min of meer uitdrukkelijk, naar dat uitgangspunt.

Hoe ontmoeten wij Jezus in de evangeliën? Jezus noemt zich de dienaar van allen. Hij is *de Mensenzoon die niet gekomen is om gediend te worden, maar om te dienen* (Mc 10, 45). Aan het laatste avondmaal, toen er onenigheid ontstond over de vraag wie van hen de belangrijkste was, spreekt Hij de leerlingen toe: *Vorsten oefenen heerschappij uit over de aan hen onderworpen volken, en wie macht heeft laat zich weldoener noemen. Laat dat bij jullie niet zo zijn. De belangrijkste van jullie moet de minste worden en de leider de dienaar. Want wie is belangrijker, degene die aanligt of degene die bedient? Is het niet degene die aanligt? Maar ik ben in jullie midden als iemand die bedient* (Lc 22, 25-27). En Jezus voegt de daad bij het woord door de voeten van zijn leerlingen te wassen, een slavendienst die als zo nederig gold, dat de leden van het joodse volk ervan waren vrijgesteld (Joh 13, 1-11).

Jezus' onvoorwaardelijk dienende houding, Zijn nederige dienst sluit niet uit dat Hij op andere momenten met gezag optreedt. Hij kan tegelijk optreden met de autoriteit van Zijn Vader, met de onbetwistbare volmacht van God zelf. In de evangeliën wordt

verteld dat Jezus heel anders spreekt en handelt dan de gewone schriftgeleerden. Anders dan zij, spreekt Hij met gezag. Met dat gezag kondigt Hij de nieuwe wet van het Koninkrijk Gods af. In de Bergrede is dat bijvoorbeeld heel duidelijk. Verschillende malen leidt Hij zijn onderricht in met de woorden: *U heeft gehoord dat tot de vaders gezegd is....*, en dan volgt een aanhaling uit de Wet van Mozes, die zijn toehoorders toch als het hoogste gezag beschouwden. Maar dan laat Jezus erop volgen: *Maar Ik , Ik zeg U ...* (Mt 5,21-48). Hij komt met de definitieve interpretatie van de wet, Hij spreekt met het gezag van de wetgever zelf.

Het samengaan van gezag en dienen is essentieel in het leven van Jezus. In Hem zijn gezag en dienstbaarheid op een heel nieuwe manier met elkaar vervlochten. Zij hebben een evenwicht gevonden, die het meest eigene van Jezus, Zoon van God en Mensenzoon, weerspiegelt. *Hoewel Hij rijk was, is Hij omwille van u arm geworden, opdat u door zijn armoede rijk zou worden* (2Kor 8,9). De nieuwe wet is een wet van dienstbaarheid. Dienen is dé weg om de ander tot het leven te brengen, tot zijn eigen waardigheid te brengen, tot vrijheid. Liefde is de hoogste wet. Niemand dient meer dan wie zijn leven geeft voor de ander.

De apostel Paulus staat helemaal in dezelfde lijn. In het voetspoor van Jezus, beschouwt hij het als zijn roeping om niemand tot last te zijn, maar eerder tot voordeel. Hij schrijft aan de christenen van Tessalonica: *Toen wij bij u waren, hebben wij ons dagelijks werk niet verwaarloosd en op niemands kosten geleefd. Integendeel, wij hebben ons ingezet en ingespannen, dag en nacht hebben wij gewerkt om niemand van u tot last te zijn* (2Tess 3,7-8). *U weet dat wij voor ieder van u waren als een vader voor zijn kinderen* (1Tess 2,11). *Wij verkondigen niet ons zelf, wij verkondigen dat Jezus de Heer is en dat wij omwille van Hem uw dienaren zijn* (2Kor 4,5). *Alles wat wij zeggen, dierbare broeders, is in uw belang* (2Kor 12,19).

Maar ook bij Sint Paulus is dienstbaarheid geen ontkenning, maar juist de invulling van zijn gezagspositie. *Hoewel wij ons als apostelen van Christus hadden kunnen doen gelden, zijn wij u tegemoet getreden met de tederheid van een voedster die haar kinderen koestert. In die gezindheid, vol liefde voor u, waren wij niet alleen bereid u te laten delen in Gods evangelie, maar ook in ons eigen leven, zo dierbaar was u ons geworden* (1Tess 2,7-8). Als apostel van Christus Jezus (1Kor 1,1 en passim) kan hij optreden met het gezag dat de Heer hem heeft toevertrouwd. Het is dezelfde Heer, die in Zijn verrijzenis *door de Heilige Geest bekleed werd met macht* (Rom 1,4), en die nu Sint Paulus tot de volkeren zendt met apostolisch gezag in Zijn Naam. Jezus' autoriteit machtigt hem om met kracht op te treden tegen mistoestanden in de gemeente en zo nodig ondubbelzinnige voorschriften te geven. Tegelijk ontleent Paulus aan Jezus' zending het vermogen om in zachtmoedigheid en tederheid de dienaar van allen te zijn om

hen zo tot Christus te brengen. Hij schreef aan de Korintiërs: *Wij willen niet over uw geloof heersen, maar juist bijdragen aan uw vreugde* (2Kor 1,24). Bij Paulus zien wij al het *magis prodesse quam praeesse* metterdaad.

Dit zijn de voorbeelden voor Sint Benedictus geweest. Hoe brengt hij nu zelf het *magis prodesse quam praeesse* op de verschillende gebieden van het leven in praktijk? Bekijken wij enkele typische situaties. Het gebeurt dat hij een verplichtend voorschrift geeft, maar het niet bij die gezagvolle uitspraak laat. Hij stelt weliswaar eerst een klare abbatiale richtlijn, maar daarna verschuift het accent naar de zorg voor de broeders. Hij regelt bijvoorbeeld de samenstelling van de dagelijkse hoofdmaaltijd (RB 39): *Wij menen dat voor de dagelijkse maaltijd [...] op alle tafels twee warme gerechten kunnen volstaan* (v.1). Maar hij voegt daar onmiddellijk de noot van persoonlijke zorg aan toe: *Op die manier wordt er rekening gehouden met de gezondheidstoestand van ieder afzonderlijk, en wie misschien niet van het ene kan eten, kan zijn maaltijd halen uit het andere* (v.1-2). Zijn bestuur is ingegeven door het verlangen de broeders te helpen. Dan herhaalt hij het reglement nog eens, alsof hij misschien niet duidelijk genoeg is geweest: *Twee warme gerechten moeten dus volstaan voor alle broeders*, maar opnieuw vult hij het aan met een kleine verzachting, nu ingegeven door de mogelijke omstandigheden van tijd en plaats: *En als er een mogelijkheid is om fruit of verse groeten te hebben, wordt dat er als derde gerecht aan toegevoegd* (3). Het eerder *helpen dan heersen* betekent niet dat het *heersen* verdwijnt. Integendeel. Het krijgt alleen een andere kwaliteit. Het wordt afgemeten aan het helpen. Sint Benedictus probeert een vorm van besturen te vinden, die zo rekening houdt met alle omstandigheden van personen, plaatsen en tijden, dat de broeders geholpen en ondersteund worden in hun wezenlijke levensproject: het zoeken van God.

Laten wij Sint Benedictus zelf nog eens aan het woord. Het grondbestanddeel van de eenvoudige maaltijd was het brood, en daarvan bepaalt Sint Benedictus: *Een royaal [!] pond brood per dag moet volstaan* (v.4), maar ook die maat is niet absoluut en moet steeds overeenkomstig het concreet haalbare worden toegepast: *Was het geleverde werk nogal zwaar, dan is het de bevoegdheid van de abt om te beslissen of het rantsoen zo nodig wordt vergroot* (v.6). En als Sint Benedictus de tijd van de nachtrust voorschrijft, geeft hij een maat van ruim zeven uur aan, niet uit pure autoritaire willekeur, maar omdat dit - zo zegt hij - *redelijk te verantwoorden is* en de broeders in staat stelt de volgende morgen uitgerust op te staan (RB 8,1-2). Hij heeft de maat van de levende mens op het oog.

Aan het ene eind van het spectrum van de dagelijkse bezigheden staan de maaltijden, de nachtrust, de noodzakelijke zorg voor ons lichaam, aan het andere eind staat het gemeenschappelijk gebed, het kernmoment van de zorg voor onze

geest. Ook in de hoofdstukken die daarover gaan: het is het belangrijkste blok in de Regel (RB 8-20), zien wij hoe wetgevende macht en dienstbare zorg in Sint Benedictus samengaan. Leiding geven is voor hem niet te scheiden van de uiterst persoonlijke aandacht voor wat iedereen aankan. Het duidelijkste gebaar van *eerder te helpen dan te heersen* vinden wij in dit verband in RB 18. Sint Benedictus heeft in de voorafgaande tien hoofdstukken psalm voor psalm opgesomd en aan elke psalm zijn eigen plaats gegeven. De psalmverdeling is nu tot een evenwichtig en stevig geordend geheel geworden. En dan besluit hij tot onze verbazing: *Wij leggen vóór alles wel de nadruk op het volgende: mocht iemand zich soms niet vinden in deze verdeling van de psalmen, dan moet hij maar een andere indeling maken die hij beter vindt* (v.22). Leiding geven is besturen, maar nooit zo dat het besturen verhardt. Leiding geven is dienen, maar nooit zo dat het besturen verwatert. Het is een heen en weer gaan tussen het handhaven van het voorschrift en de inschikkelijkheid ten aanzien van de realiteit. Het criterium is daarbij: *Hij zal alles zodanig naar behoren regelen en schikken tot heil van de zielen, dat de broeders hun werk doen zonder reden om te mopperen* (RB 41,5). Sint Benedictus is geen moralist, maar als een vader die zijn kinderen gezamenlijk het leven binnenvoert (vgl. RB 72,12).

Maar leidt zoveel begrip en consideratie dan niet tot subjectiviteit, chaos en uiteindelijk onbestuurbaarheid? Een paar andere voorbeelden zouden daarop een antwoord kunnen geven. Onmiddellijk nadat Sint Benedictus in RB 18 verklaard heeft, dat men desgewenst een andere psalmverdeling mag maken (zie boven), lijkt het alsof hij schrikt van zijn eigen toegeeflijkheid. Hij voegt er toch weer een nieuwe clausule aan toe: als je iets beters weet, goed, maar pas op, er moet een maat blijven: *Voorwaarde is in elk geval dat hij erop toeziet dat het psalterium met zijn honderd vijftig psalmen elke week integraal wordt gezongen en dat het bij het nachtofficie op zondag steeds vanaf het begin wordt hernomen* (v. 23). En diezelfde beweging zien we ook elders. Sint Benedictus laat eerst zijn goede hart spreken, maar hij beseft dat hij daarin ook weer niet te ver kan gaan. Zo'n prachtig voorbeeld van besturen en helpen is RB 37 over de bejaarde monniken en over de kinderen in de gemeenschap. *De menselijk natuur mag zich dan wel vanzelf aangetrokken weten door een medelijden met deze leeftijden, namelijk die van bejaarden en kinderen, de mildheid staat voorop, maar meteen volgt: toch moet ook voor hen het gezag van de Regel maatregelen voorzien.* – Wat is dat eigenlijk een treffend woord in het Nederlands: maat-regelen! En waarin bestaan dan die maatregelen? *Men zal altijd oog hebben voor hun zwakheid, en als het om voeding gaat, mag de Regel voor hen niet van toepassing zijn in al zijn gestrengheid, maar tegenover hen zal men mild en toegeeflijk zijn en hen laten eten voor de vastgestelde uren.* Het gezag van de Regel zorgt ervoor dat de barmhartigheid het laatste woord heeft. Een goede wetgever erkent, ontziet en beschermt ook de uitzonderingen.

Als laatste zou ik nog naar een ander hoofdstuk willen verwijzen, RB 29. Sint Benedictus gaat daar in op de vraag of broeders die de gemeenschap verlaten hebben, later, wanneer zij spijt hebben van hun vertrek, toch weer opgenomen moeten worden. Onze Vader laat zich hier ten voeten uit zien. Hij zegt dat de broeder inderdaad weer kan worden toegelaten tot de gemeenschap, op voorwaarde dat hij vooraf *beloofd dat hij zich geheel zal beteren van de fout waarvoor hij is weggegaan* (v.1). De wet moet gesteld blijven; dat is een voorwaarde voor de “rust van de orde”. Maar de abt mag zelfs tot drie keer toe over zijn hart strijken. Zo’n milde toegeeflijkheid vind je nergens in de traditie, behalve bij de Regula Magistri (*dass ist eine grosszügige Regelung die sich in der Tradition sonst nicht findet, ausser in RM 64, 1-4, Puzicha, Regelkommentar S. 292*). Maar tenslotte komt ook die goedheid en vergevingsgezindheid, dat vertrouwen in de oprechtheid en de bereidheid tot bekering van de mens, aan een grens: men mag deze broeder *tot driemaal toe weer opnemen, maar – en dat is dan weer de bestuurder - hij moet weten dat hem daarna elke mogelijkheid om terug te keren wordt geweigerd* (v.3). De mildheid van de bestuurder is geen permissiviteit. Het trekken van een grens kan de beste dienst van het gezag en de hoogste barmhartigheid zijn. De kunst is die maat te vinden.

We komen langzamerhand aan een afronding. De Regel voor Monniken van Sint Benedictus is de neerslag van zijn eigen levenservaring. Hij heeft, zeggen de kenners ons, die Regel niet eenvoudig bij zijn aankomst op de Monte Cassino op schrift gesteld om het boek daarna naar de letter in praktijk te (laten) brengen. Al levende deed hij elke dag ervaring op met de tekst in het gewone leven. De dagelijkse omgang met de broeders en met de Regel deed hem gaandeweg beseffen dat sommige dingen onderbelicht waren gebleven en dat andere aangescherpt konden worden. Zo is hij aan de tekst van de Regel blijven sleutelen, hij heeft er dingen aan toegevoegd, en andere dingen weggelaten. Van dit wordingsproces vinden wij in de Regel onmiskenbare sporen. Bij een daarvan blijven wij stilstaan. De Regel telt namelijk twee hoofdstukken over de abt, RB 2 en RB 64. Het ene lijkt geschreven toen Sint Benedictus pas begon. Het andere lijkt eerder de weerslag van vele jaren ondervinding.

RB 2 bevat de algemene uitgangspunten die de abt bij zijn taak kunnen leiden. Sint Benedictus heeft begrip voor de veelzijdigheid en veeleisendheid van het ambt. De abt moet zich aanpassen aan de gesteldheid van velen. *Hij moet beseffen wat een lastige en moeilijke taak hij op zich neemt: zielen leiding geven en gedienschtig zijn voor velerlei karakters. De een zal hij inderdaad met minzaamheid benaderen, maar de ander met een berisping, een derde dan weer met argumenten. En naargelang van ieders kwaliteiten en verstand zal hij zich in die mate naar allen voegen en zich aanpassen, dat hij niet alleen geen*

verliezen lijdt onder de hem toevertrouwde kudde, maar ook vreugde beleeft aan een kudde die kwaliteit heeft en aangroeit (vv.31-32). Hij moet altijd proberen objectief te blijven in zijn beoordeling van situaties en personen, *miscens tempora temporibus*, elke tijd en persoon vraagt om zijn eigen handelwijze, en juist daarom moet hij telkens de omstandigheden in acht nemen, *dreigementen afwisselend met minzaamheid, en zich een gestrenge meester tonend of een liefdevolle vader* (v.24). Hij moet de juiste waardeschaal voor het stoffelijke en het geestelijke hanteren (v.33).

Wij voelen hoe Sint Benedictus in dit hoofdstuk bezig is de balans te zoeken tussen *prodesse* en *praeesse*, tussen de verantwoordelijkheid om deze broeders, ieder van hen, volgens de nieuwe wet van het evangelie te leiden enerzijds, en de persoonlijke zorg voor iedere broeder in zijn eigenheid anderzijds. Hij weet dat de balans tussen helpen en heersen voortdurend opnieuw moet worden uitgevonden. Om een beeld te gebruiken: de abt is een beetje een koorddanser. Hij staat tussen hemel en aarde. Voorzichtig vooruitgaand weegt hij telkens opnieuw het algemeen welzijn van de gemeenschap die hij moet leiden aan de ene kant en de concrete realiteit van elke individuele mens aan de andere kant. *Veeleer helpen dan heersen* is een uiterst delicaat evenwicht.

Op het eind van zijn leven heeft Sint Benedictus' aandacht zich nog verder toegespitst op de concrete werkelijkheid van het hier en nu. RB 64 is persoonlijker dan RB 2. Wij horen er nog meer de gevoelde tederheid en zorg in, de omzichtigheid en eerbied waarmee elke mens moet worden bejegend. Sint Benedictus bedenkt en verrekent in zijn beleid uitdrukkelijker de vormen van alledaagse menselijke broosheid, zowel van de abt als van de broeders. Dit hoofdstuk is de neerslag van de jarenlange praktijkervaring van een abt die de mogelijkheden en grenzen, de behoeften en de verlangens van zichzelf en van zijn gemeenschap heeft leren kennen. RB 64,7-22 vat heel die kwetsbare en onvolmaakte dagelijkse realiteit in het oog, waarvan abt en broeders gelijkelijk deel uit maken. Wat heeft Sint Benedictus uiteindelijk in staat gesteld om in de praktijk van het dagelijkse leven *eerder te assisteren dan te regeren, magis prodesse quam praeesse?*

Hier wil ik Sint Benedictus zelf aan het woord laten. Basisvoorwaarde, zegt hij, is dat de abt steeds meer vertrouwd raakt met Gods wet in de Heilige Schrift. Dat is eigenlijk vanzelfsprekend. Maar dan vervolgt hij: *steeds zal hij de barmhartigheid laten winnen van het oordeel, om ook zelf dezelfde bejegening te ondervinden. Ondeugden zal hij haten, zijn broeders liefhebben.* Hier brengt hij een wezenlijke onderscheiding aan: tussen de concrete mens en zijn verkeerde gedrag. *Zelfs bij het berispen moet hij verstandig handelen en niet overdrijven, om te vermijden dat het vat breekt als hij met te veel ijver het koperroest af wil schrabben.* Hij moet maat kunnen houden in alles. *Hij zal steeds*

zijn eigen broosheid bedachtzaam voor ogen houden en eraan denken dat men het geknakte riet niet afbreekt. Dus zo de wet handhaven dat de mens gered wordt. Daarmee beweren wij niet dat hij de ondeugden mag laten woekeren. Integendeel, hij moet ze oordeelkundig en met liefde wegsnijden naargelang hij het voor elk afzonderlijk nuttig vindt, zoals wij reeds gezegd hebben (vv. 9-15). Dit is magis prodesse quam praesesse in de praktijk. Sint Benedictus die niet anders kan leren dan hij zelf geleefd heeft, is zelf een meester geweest van evenwichtig bestuur, een bestuur dat uitmunt door gematigdheid en duidelijke taal (Gregorius de Grote, Dial. II, 36).

Maar wat is dan tenslotte de sleutel die de poort daartoe opent? Die legt Sint Benedictus enkele zinnen later op tafel. Hij schrijft: *Heeft de taak die [de abt] oplegt te maken met God of met de wereld, hij zal verstandig en gematigd optreden, en denken aan het gematigd oordeel dat de heilige Jakob uitsprak: Als ik mijn kudde nog verder laat zwerven en zwoegen, gaan ze allemaal op één dag dood. Deze en andere getuigenissen van een gematigd oordeel, de moeder van de deugden, neemt hij dus tot voorbeeld en zo houdt hij in alles maat (vv.17-19).*

Wij hebben in deze passage vier keer het woord matig of maat gehoord. Het Latijnse woord dat wij met *gematigd optreden* en *gematigd oordeel* vertalen, is *discernere* en *discretio*. *Discretio* betekent de kunst om te onderscheiden, om personen, omstandigheden, mogelijkheden, beperkingen te onderscheiden, van elkaar te onderscheiden. Dat betekent: ze elk hun eigen plaats en waarde en gewicht te geven. Onderscheiden betekent dan ook: de juiste maat bepalen, matigheid. *Discretio* is de kunst van het maathouden, het inzicht, de vaardigheid en de praktische wijsheid om alle dingen op hun eigen gewicht te beoordelen en dienovereenkomstig te handelen. *Discretio* is wijze en empathische maatbepaling. Daarom is in de raadgeving om *veeleer te helpen dan te heersen, magis prodesse quam praesesse*, het *magis, veeleer*, dan ook het belangrijkste, want daarmee wordt een maat gezocht. Dienen en heersen worden niet als gelijke porties afgewogen. De maat van het dienen en de maat van het gezag voeren moeten zo op elkaar zijn afgestemd dat de weegschaal enigszins doorslaat naar het dienen. Maar juist daarin, in een zekere verstandige mate van overwicht van het dienen op het gezag voeren, ingegeven door de *discretio*, bereikt een waarachtig menselijk en christelijk leiderschap zijn evenwicht, zijn schoonheid en volmaaktheid. *Meer dienen dan zich laten dienen*, is dan misschien ook wel een mooie vertaling van het thema van ons Congres.

fr. Ad Lenglet OSB